

Емпірична модель дослідження рухової активності дитини дошкільного віку як чинника її психічного благополуччя

Levshunova K.V. The empirical research of motor activity of the preschool age child as a factor of his mental well-being / K.V. Levshunova. // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostyuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2014. – P. 375-390.

К.В. Левшунова. Емпірична модель дослідження рухової активності дитини дошкільного віку як чинника її психічного благополуччя. У статті представлено психодіагностичний комплекс методик для вивчення показників психічного благополуччя (когнітивний, соціальний, емоційний) та рухової активності як головного показника тілесного благополуччя старшого дошкільника.

За допомогою методів кореляційного аналізу встановлено, що між руховою активністю та психічним благополуччям дитини існує взаємозв'язок. Визначено, що рухова активність та фізична підготовленість найтісніше взаємопов'язана з соціальним показником психічного благополуччя. Обґрунтовано, що показники тілесного благополуччя (фізична підготовленість, рівень рухової активності та антропометричні дані) мають вплив на когнітивну та емоційну сферу особистості дошкільника. Кореляційно встановлено, що компоненти психічного благополуччя взаємопов'язані між собою. Найтісніший взаємозв'язок зафіксовано між когнітивним та емоційним показниками психічного благополуччя, найслабший – відзначено в діаді «когнітивний – соціальний компоненти психічного благополуччя».

Доведено суперечливий характер оцінювання батьками та вихователями прояву психічного благополуччя дітей та рівня їх рухової активності.

Зроблено висновок, що поліпшення рухового режиму та психічного благополуччя дітей у системі дошкільної освіти потребує системних дій та ключового фахівця-організатора, який би виконував функцію об'єднуючої ланки між усіма дотичними до даної проблеми службами (медиками, педагогами, батьками). Найбільш оптимальними кандидатурами визначено практичних психологів та інструкторів із фізкультури у дошкільних закладах, оскільки саме їхня плідна співпраця може сприяти усуненню недоліків із проблеми, яка розглядається.

Ключові слова: рухова активність; локомоторна діяльність; благополуччя; психічне благополуччя; когнітивний, соціальний та емоційний показник психічного благополуччя; старший дошкільник; фізична підготовленість; антропометричні дані; кореляційний аналіз.

Е.В. Левшунова. Эмпирическая модель исследования двигательной активности ребенка дошкольного возраста как фактор его психического благополучия. В статье представлен психодиагностический комплекс методик для исследования показателей психического благополучия (когнитивный, социальный, эмоциональный) и двигательной активности как главного показателя телесного благополучия старшего дошкольника.

С помощью методов корреляционного анализа установлено, что между двигательной активностью и психическим благополучием ребенка существует взаимосвязь. Определено, что двигательная активность и физическая подготовленность более тесно взаимосвязана с социальным показателем психического благополучия. Обосновано, что показатели телесного благополучия (физическая подготовленность, уровень двигательной активности и антропометрические данные) имеют влияние на когнитивную и эмоциональную сферу личности дошкольника. Корреляционно подтверждена взаимосвязь компонентов психического благополучия: тесная между когнитивным и эмоциональным показателями психического благополучия, слабая – в диаде «когнитивный – социальный компоненты психического благополучия».

Представлен противоречивый характер оценивания родителями и воспитателями психического благополучия у детей, а также уровня их двигательной активности.

Сделан вывод, что улучшение двигательного режима во взаимосвязи с психическим благополучием детей в системе дошкольного образования требует системных действий между всеми касательными к данной проблеме службами (медиками, педагогами, родителями). Наиболее оптимальными кандидатурами определено практических психологов и инструкторов по физкультуре в дошкольных учреждениях, поскольку именно их плодотворное сотрудничество может способствовать устранению недостатков по проблеме, которая рассматривается.

Ключевые слова: двигательная активность; локомоторная деятельность; благополучие; психическое благополучие; когнитивный, социальный и эмоциональный показатели психического благополучия; старший дошкольник; физическая подготовленность; антропометрические данные; корреляционный анализ.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У наукових колах все частіше обговорюють деградуючу тенденцію зниження показників здоров'я серед вихованців дошкільних навчальних закладів. Проблема пов'язана з пріоритетністю інтелектуального розвитку дітей батьками та сучасними вимогами

виховного процесу в ДНЗ, в результаті чого дошкільники перенавантажені різноманітними малорухливими заняттями та відчувають дефіцит рухової активності. Зустрічаємо дані, що лише 13% громадян України мають необхідний фізіологічно обумовлений рівень рухової активності, тим часом як у країнах ЄС – 40-60%, а в Японії – 70-80% [9, с. 138]. За даними Міністерства охорони здоров'я України, в початковій школі рухова активність дітей, порівняно, з дошкільниками, скорочується на 50%. Окрім того, за даними досліджень, на сьогодні фізичне виховання дітей цікавить не більше 20% батьків. Як правило, вони ставлять під сумнів необхідність занять фізичними вправами, доцільність витрачення часу на цей вид діяльності, що в загальному підсумку сприяє виникненню вищезазначених статистичних даних при появі функціональних та фізичних відхилень у розвитку дошкільників [2]. Отже, незадоволена потреба в рухах і стримана активність викликають зміни в емоційному самопочутті дитини та негативно впливають на її психічне благополуччя (І.В. Фрайфельд, П.М. Якобсон, Ю.Ф. Змановський та ін.).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні основи даної проблеми закладено в працях класиків педагогічної науки: В.Горіневського, Е.Аркана, П.Лесгафта. Загальні положення про значення рухової активності в процесі сучасного фізичного виховання дітей дошкільного віку розглядаються у роботах українських дослідників: Т.Андрющенко, О.Богініч, О.Вавілової, О.Варухи, Е.Вільчковського, Г.Григоренко, О.Дубогай, Н.Денисенко, Т.Дмитренко, І. Кузнецової, О.Кононко, Л.Лохвицької, Т.Осокіної, М. Рунової, Н.Синягіної, В.Шишкіної та ін. Сучасними російськими дослідниками рухової активності дошкільників є: О.Козак, Г.Позднякова, І.Стародубцева, Б. Орлов, О.Єсіна, І.Томус, Н.Ларкіна та ін.

Сьогодні вивчення концепту благополуччя і його складових представлено низкою російських та українських дисертаційних досліджень: Т. Александрової (2006), Н. Бахарєвої (2004), Н. Бобровської (2001), О. Бочарової (2005), М. Бучацької (2006), А. Вороніної (2002), В. Духневича (2002), Ю. Дубовик (2012), О. Єлисеєвої (2011), Л. Жуковської (2011), О. Зилової (2012), О. Знанецької (2010), О. Каліни (2007), С. Карсканової (2012), Е. Кологривової (2007), В. Лісіної (1994), А. Лебедевої (2012), З. Лепшокової (2011), Ю. Олександрова (2010), Г. Пучкової (2003), І. Скрипичникової (2004), В. Феофанова (2008), П. Фесенко (2005), В. Хащенко (2012), О. Ширяєвої (2008) та ін.

Сучасна фахова література із зазначеної проблеми представлена вивченням емоційного благополуччя дошкільника (Л. Абрамян, О. Бадуліна, О. Горєєва, А. Захаров, А. Кошелєва, А. Прихожан, М. Стожарова, Г. Філіпова та ін.) та сімейного благополуччя дитини (О. Алексєєнко, Е. Ейдемїллер, О. Кононко, С. Кулачківська, С. Ладивїр, М. Лісіна, Т. Піроженко, О. Смирнової, А. Співаковської, Т. Титаренко, Л. Шнейдер та ін.) [5].

Мета статті: обґрунтувати емпіричне підтвердження взаємозалежності між руховою активністю та психічним благополуччям дитини старшого дошкільного віку. Відповідно до мети визначено завдання дослідницької статті:

- представити психодіагностичний комплекс методик для вивчення когнітивного, соціального, емоційного показників психічного благополуччя та рухової активності як головного показника тілесного благополуччя дитини;
- зазначити взаємозв'язки між досліджуваними явищами за допомогою кореляційного аналізу;
- з'ясувати рівень компетентності знань батьків та вихователів щодо проблеми впливу рухової активності на психічне благополуччя дошкільника.

Виклад основного матеріалу дослідження. У дослідженні взяли участь 69 осіб (37 хлопців та 32 дівчат) – діти старших дошкільних груп №6 та №9 дошкільного навчального закладу (ясла-садок) №52 фізкультурно-оздоровчого напрямку м. Рівне віком 5-6 років, 4 вихователів та 69 батьків вказаних дітей (58 жінок та 11 чоловіків) віком від 24 до 37 років. У контрольному експерименті брали участь також 69 дітей (36 хлопців та 33 дівчат) дошкільного навчального закладу №55 м. Рівне.

У роботі з дошкільниками ми пропонуємо наступний психодіагностичний мінімум означеної проблеми:

- тест для оцінки словесно-логічного мислення [10];
- методика на визначення слухової пам'яті «10 слів» [3, с. 16] та зорової пам'яті «запам'ятай картинки» [10, с. 21];
- методика діагностики уваги «Знайди та викресли» [4];
- методика на визначення рівня мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку (Т. Піроженко) [1];
- методика дослідження рівнів розвитку творчих ігор дошкільників (К. Карасьової, Т. Піроженко);
- методика на визначення міжособистісних стосунків у колективі «У кого більше?» (Я. Коломинський);

- методика на вивчення здатності дитини визначати модальність емоції, зображеної на малюнку людини, виділяти її експресивні ознаки [6, с. 27];
- методика на вивчення розвитку емпатійності у дітей старшого дошкільного віку [6];
- метод для дослідження рівня рухової активності дітей старшого дошкільного віку «Крокометрія» [8, с. 11-13, с. 33-34];
- тести на різні групи м'язів (визначення фізичного розвитку дошкільника за М. Єфименко);
- аналіз вікових та антропометричних показників дошкільників (вага, зріст, обхват грудної клітки) за методом сигнальних таблиць.

Батьки та вихователі здійснювали оцінку психічного благополуччя дітей за методикою непрямой експрес-діагностики рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку (П. М'ясоєда) [7, с. 26]. Також батьків вихованців було залучено до анкетування «Рівень рухової активності вашої дитини».

Опираючись на аналіз отриманих результатів, які пропонуємо в подальшому розгляді статті, нами було експериментально та математично підтверджено взаємовплив рухової активності на психічне благополуччя старшого дошкільника.

Якісний та кількісний аналіз емпіричних даних проводився за допомогою статистичної програми *statistica version 5.0* та пакета *Microsoft office excel*.

Ми використали таблицю вихідних даних у визначенні коефіцієнта кореляції для кожної пари даної множини змінних. Результатом обчислення кореляцій одного типу для кожної пари з множини змінних, визначених у кількісній шкалі на нашій вибірці, була кореляційна матриця (таблиця 1).

Таблиця 1

Матриця обчислення кореляції

	Н	N	T	AA	AD
Н	1	0,55	0,69	0,45	-
N	0,55	1	0,39	0,52	-
T	0,69	0,39	1	0,42	-
AA	0,45	0,52	0,42	1	0,57
AD	-	-	-	0,57	1

У таблиці: **Н** – когнітивний показник психічного благополуччя; **N** – соціальний показник психічного благополуччя; **T** – емоційний показник психічного благополуччя; **AA** – показники

фізичного розвитку та рухової активності старших дошкільників; **AD** – показник психічного благополуччя в цілому.

На основі отриманих статистичних даних нами було визначено, що між компонентами психічного благополуччя та руховою активністю існує тісний зв'язок ($r=0,57$). Дані кореляції підтверджують, що вказані досліджувані феномени, за умови свого паритетного розвитку, можуть забезпечити гармонізацію особистісного формування дитини. Розглянемо детальніше взаємовплив досліджуваних компонентів.

Фізична підготовленість та рухова активність, згідно з результатами кореляційного аналізу, найтісніше взаємопов'язана з соціальним показником психічного благополуччя ($r=0,52$). Із практики дослідження випливає, що спільна діяльність дітей, подолання в команді різних труднощів, досягнення загального командного результату здружує дитячий колектив. Діти співпереживають успіхам та невдачам своїх товаришів, радіють їхнім досягненням, підтримують добрі стосунки між собою, піклуються про менших, сором'язливих і неспритних дітей, вчаться прагнути не тільки до індивідуальних, але й командних перемог.

Як показує кореляційний аналіз, показники тілесного благополуччя також мають вплив на когнітивну ($r=0,45$) та емоційну сферу ($r=0,42$) особистості дошкільника. Спостерігаючи за повсякденною життєдіяльністю дітей, доходимо висновку, що рівень їх фізичної підготовленості та рухової активності залежить від досліджуваних вище показників. Практична частина нашої роботи підтверджує, що, чим менш яскраво дитина проявляє різного роду емоційні реакції (від захоплення та радості до розчарування та агресивності), тим вона має гірші фізичні навички й схильна до зниженої щоденної рухової діяльності, та навпаки. Тому, ми вважаємо, що першочергово рухова активність впливає на емоційний компонент психічного благополуччя. Адже саме рух стимулює втрату дітьми соціальної зашореності, поведінкових комплексів, яскраво демонструє біполярність емоцій: від радості та задоволення до гніву і розчарування, з'являється життєрадісність, покращується настрій, виникає бажання виконувати будь-який вид діяльності.

Низький рівень рухової активності та фізичної підготовленості, за результатами експериментальних досліджень, частіше зустрічається у дітей, які, як правило, мають низький рівень психічних процесів, зокрема уваги та мислення, що свідчить про взаємозв'язок між когнітивним компонентом психічного благополуччя та проявом локомоцій.

Окрім того, нами кореляційно встановлено, що компоненти психічного благополуччя пов'язані за ознаками свого прояву. Найтісніший взаємозв'язок спостерігаємо між когнітивним та емоційним показниками психічного благополуччя ($r=0,69$).

Робимо висновок, що в старшому дошкільному віці успішність інтелектуальних показників, зазвичай, залежить від емоційної налаштованості дитини та емоційного фону, що носить ситуативний характер або тримається впродовж дня. Неодноразово помічалось, що дошкільники, які під час психологічного обстеження або в період навчальних занять відчували емоційне піднесення, радість, задоволення та інтерес до виконуваної справи, частіше показували високі результати, ніж досліджувані, ситуативне емоційне благополуччя яких відзначалось низьким рівнем та характеризувалось такими показниками, як страх, неспівіливість або роздратованість, неухважність, небажання йти на контакт.

Взаємозв'язок спостерігаємо в діаді «когнітивний – соціальний компоненти психічного благополуччя» ($r=0,55$). Ми вважаємо, що такі дані свідчать про частковий, але значимий вплив соціалізації на когнітивну сферу дитини. Отримані статистичні дані можемо підкріпити результатами психологічних спостережень, згідно з якими навчальна діяльність дошкільника набуває позитивних змін після його визнання однолітками, прийняття до певної мікрогрупи, залучення до гри та інше. Такі дії з боку соціуму формують у дитини впевненість, сміливість, ініціативність та забезпечують прояв активності у всіх особистісних сферах.

Взаємопов'язаність між соціальним та емоційним показниками психічного благополуччя ($r=0,39$) розглядаємо на основі результатів візуальних спостережень за дошкільниками. Робимо висновок, що соціальний фактор відіграє важливу роль у набутті емоційного досвіду, зокрема, у засвоєнні навиків прояву емпатії та розумінні модальності емоційних станів. Адже вважаємо, що поза соціумом вказані якості дитиною не набудуться. Переконаємося, що така думка підтверджує кореляційну достовірність результату.

На емпіричному етапі збору даних до експериментального дослідження психічного благополуччя та рухової активності дітей старшого дошкільного віку ми залучили вихователів і батьків, які давали свої оцінки за методикою непрямой експрес-діагностики рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку (П.А.М'ясоєдова) та анкетною «Рівень рухової активності вашої дитини».

Експрес-діагностика рівня психічного розвитку дітей дошкільного віку (П.А.М'ясоєда) здійснювалась наступним чином: в програмі Microsoft Excel по горизонталі розміщувалися прізвища та імена дітей, у вертикалі відзначалося 12 діагностованих шкал. До когнітивного показника ми віднесли: відчуття, сприймання, пам'ять, мислення, уяву, увагу, мовлення. Соціальний показник включав гру, спілкування, самостійність, саморегуляцію. Емоційний компонент був представлений батьківсько-виховательською відміткою про загальний настрій дитини впродовж дня. Результати обох експертів сумувалися та піддавалися визначенню середнього арифметичного числа, яке, в свою чергу, додавалося та складало абсолютну оцінку психічного розвитку кожного дошкільника. Абсолютна оцінка ділилася на максимальну та визначала відносну оцінку діагностованої ознаки. Така процедура обробки даних сприяла можливості визначення рівнів психічного розвитку досліджуваних.

Задля спрощення отриманих результатів та їх об'єктивного представлення ми брали до уваги висновки виключно за тими психічними процесами, що досліджували самостійно, тобто мислення, пам'ять, увага, мовлення.

Батьки та вихователі оцінили рівень мислення дошкільників наступним чином (таблиця 2):

Таблиця 2

Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня розвитку мислення

Рівень мислення дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	0%	35%
середній	43%	42%
високий	57%	23%

Рівень пам'яті респондентами був оцінений (таблиця 3):

Таблиця 3

Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня розвитку пам'яті

Рівень пам'яті дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	3%	35%
середній	32%	50%
високий	65%	15%

Стійкість уваги з'ясовано наступним чином (таблиця 4):

Таблиця 4**Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня розвитку уваги**

Рівень уваги дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	4%	13%
середній	34%	57%
високий	62%	30%

Рівень розвитку мовлення старших дошкільників розподілився по-іншому (таблиця 5):

Таблиця 5**Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня розвитку мовлення**

Рівень мовлення дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	0%	16%
середній	33%	39%
високий	67%	45%

Після аналізу отриманих даних бачимо, що батьки та вихователі суттєво завищують оцінки досліджуваним, що свідчить про їх неповну компетентність розуміння психологічних показників. Власне, це було очікуваним. Батьки та вихователі оцінюють діагностовані ознаки на основі уявлень про навчальні навички дітей: вміння читати, рахувати та писати, несформованість яких, на їх думку, свідчить про низький рівень когнітивного благополуччя, сформованість – про високий.

Окрім того, спостерігається цікавий факт: батьки дітей, які мають низький та середній рівні когнітивного благополуччя, завищували оцінку на 1-2 бали. Водночас батьки дошкільників, які мають високі показники психічного розвитку, у деяких випадках занижували оцінки, ніж це є насправді, в результаті чого вказані діти отримали від батьків замість заслуженого високого рівня лише середній.

Гру, тобто соціальний рівень розвитку дітей, батьки та вихователі оцінюють також з помітною невідповідністю (таблиця 6).

Таблиця 6**Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня розвитку гри**

Рівень гри дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	0%	30%

середній	19%	58%
високий	81%	12%

Вважаємо, що дисонанс у результатах свідчить про загальну фіксацію батьками та вихователями ігрової діяльності. Під час розмов із досліджуваними після проведення експерименту з'ясувалося, що більшість дають поверхневу оцінку гри своєї дитини, у той час, як ми робимо досить глибокий аналіз гри дітей, відзначаючи рівень цікавості щодо її задуму, різноплановість, обираючи ролі та дотримання правил.

Часткове неспівпадання показників за емоційним розвитком дітей в батьківсько-виховательських оцінках та оцінках психолога вважаємо за потрібне також обґрунтувати (таблиця 7).

Таблиця 7

Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня емоційного розвитку

Рівень емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки	Оцінки психолога (наша оцінка)
низький	1%	1%
середній	3%	32%
високий	96%	67%

Запитання за методикою П.А. М'ясоєда стосувалися здатності дошкільників до прояву емпатії та розуміння модальності емоційних станів інших людей. Однак, батьки та вихователі в своїх оцінках переважно опирались на спостереження за ситуативними поведінковими реакціями дошкільників, тоді як ми здійснювали надійне та валідне дослідження, що передбачало індивідуальне спілкування з кожною дитиною.

У загальному підсумку психічний розвиток дітей за експрес-методикою М'ясоєда батьки та вихователі оцінили так (таблиця 8):

Таблиця 8

Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня психічного розвитку

Рівень психічного розвитку дітей старшого дошкільного віку	Батьківсько – виховательські оцінки
низький	25%
середній	55%
високий	20%

Отримані нами результати за психодіагностичними методиками на визначення психічного благополуччя старших дошкільників наступні (таблиця 9):

Таблиця 9

Відсоткові показники за психодіагностичним дослідженням на визначення рівня психічного благополуччя

Рівень психічного благополуччя дітей старшого дошкільного віку	Оцінка психолога (наша оцінка)
низький	23%
середній	54%
високий	23%

Як бачимо, висновки за оцінками обох експертних груп однакові, оскільки в експрес-методиці на визначення психічного розвитку дітей (П.А. М'ясоєда) в кінцевого підсумку, окрім досліджуваних нами показників, включались додаткові (наприклад: дослідження відчуття, сприймання, уяви, спілкування, самостійності, саморегуляції).

Зрозуміло, що батьки та вихователі оцінюють дітей на основі спостережень за їх поведінкою, не заглиблюючись у значення кожного діагностованого показника. Така ситуація є прийнятною, адже їхні оцінки виступають виключно як додатковий метод дослідження та служать поверхневим підтвердженням результатів, отриманих нами.

У з'ясуванні рівня рухової активності дошкільників експертами ми обрали тільки батьків. Їх думку вважаємо більш об'єктивною, оскільки вихователі, керуючись багажем педагогічного досвіду, схильні до ідеалізації результатів. Батьки давали відповіді на запитання анкети, розробленої нами, більш достовірно, одразу окреслюючи проблемні моменти, що потребують свого усунення.

На запитання: «Чи вважаєте Ви правильним твердження: «Рух – це основний прояв життя!»?» 100% досліджуваних дали позитивну відповідь, що свідчить про базову сформованість знань щодо користі руху для людського організму. Але 54% експертів все ж наголосили, що важливішим для розвитку дитини є формування інтелекту, 23% віддали пріоритет руховій активності, 23% вказали, що для гармонійного формування особистості дошкільника потрібно розвивати обидва фактори: інтелектуальну обізнаність та рухову активність. 59% опитаних на запитання: «Скільки часу Ваша дитина рухається впродовж дня?» оцінили семигодинним інтервалом, що вважаємо як показник високого рівня локомоторної діяльності дітей старшого дошкільного віку, 41% батьків оцінив п'яти-шестигодинним інтервалом, що вказує на середній рівень рухової активності дошкільників. Відповідно

73% досліджуваних вказали на високий рівень повсякденної рухової діяльності своїх дітей, 27% оцінили як середній, в той час, як за нашими даними – 19% дошкільників мають низький рівень РА, 59% – середній, 22% – високий. Дисонанс даних вкотре підтверджує поверхневу обізнаність батьків із даною проблемою та вказує на потребу психологічної просвіти.

Вважаємо, що запитання «Зазвичай, Ви: а) заохочуєте дитину до прояву рухової активності; б) заохочуєте до спокійних видів діяльності (читання книжок, розфарбовування, комп'ютерні ігри та ін.)» експериментально підтвердило досліджувану проблему. Адже 72% батьків віддали перевагу пункту «б», 23% вказали на заохочення у прояві РА. Така ситуація свідчить про свідоме обмеження батьками локомоторної діяльності дітей через хаотичність та неорганізованість рухового режиму вдома, часто спонукає дорослих до подібних дій та в повній мірі спростовує ідеальність висновку про те, що «рух – це основний прояв життя!». На запитання «Як Ви вважаєте, хто повинен більше займатись фізичним розвитком дитини?» 50% вважають, що вся відповідальність повинна лягти на батьків, 23% – залишають виконання завдання за ДНЗ, 27% досліджуваних впевнені, що даною справою повинні займатись обидва соціальних інститути: сім'я та дошкільний заклад. Подібну позицію трактуємо як усвідомлене ставлення батьків до необхідності фізичного розвитку та рухової активності дошкільників. Проте відповіді на запитання «Чи виконували б Ви з дитиною вдома завдання та рекомендації, що надавались працівниками ДНЗ з приводу поліпшення її фізичного розвитку та рівня рухової активності?» дають підстави стверджувати, що свій батьківський обов'язок із задоволенням готові виконувати тільки 10% опитаних, 37% – лише за наявності вільного часу і 53% батьків вказують на те, що фізичним становленням дитини повинен займатися дитсадок.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, спостерігаємо прогресуючу тенденцію до завищення результатів психічного благополуччя дітей і рівня їх рухової активності батьками та вихователями. Вкотре зазначаємо, що така ситуація є прийнятною, адже вказані експерти керуються методами загального спостереження та інтуїтивними переконаннями з приводу досліджуваних явищ. Однак, вважаємо, що це не знімає відповідальності з батьків і необхідності поглиблювати їхні знання відносно даної проблеми.

Вважаємо, що сьогодні дослідження локомоторної активності та її впливу на організм дитини надзвичайно актуальне, адже систематично розглядається у різних наукових спрямуваннях.

Із практичної сторони нашого дослідження впливає, що поліпшення рухового режиму та його взаємозв'язку з психічним благополуччям дітей у системі дошкільної освіти потребує вагомого каталізатора, який би виступив об'єднуючою ланкою між усіма дотичними до даної проблеми службами (медиками, педагогами, батьками). Найбільш оптимальними кандидатурами вважаємо практичних психологів та інструкторів із фізкультури у дошкільних закладах, оскільки саме їхня плідна співпраця може сприяти усуненню недоліків щодо проблеми, яка розглядається.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати проведеного дослідження дали підстави для узагальнення таких висновків:

Для збору емпіричних даних було обрано широкий набір психодіагностичних методів, який в результаті моніторингового підтвердження дозволив визначити оптимальний комплекс методик для оцінки рухової активності та психічного благополуччя старшого дошкільника.

Між руховою активністю і психічним благополуччям дошкільника існує взаємозв'язок. Завдяки локомоторній діяльності збільшується розумова активність дитини, наполегливість, впевненість, емоційна стійкість, успішність, поліпшується пам'ять, сприйнятливості інформації, поліпшується відчуття благополуччя в цілому. Фізична підготовленість та локомоторна діяльність найтісніше взаємопов'язана з соціальним показником психічного благополуччя. Чим менш або чим більш яскраво дитина проявляє різного роду емоційні реакції (від захоплення та радості до розчарування та агресивності), тим гірше або краще вона показує фізичні навички і схильна до зниженої щоденної рухової діяльності та навпаки, що свідчить про взаємозв'язок рухової активності з емоційним компонентом психічного благополуччя. Локомоції можуть впливати на розвиток когнітивної сфери дитини, адже низький рівень рухової активності та фізичної підготовленості, за результатами експериментальних досліджень, частіше зустрічається у дітей, які, як правило, мають низький рівень психічних процесів, а саме: уваги та мислення.

Ситуація щодо необ'єктивного завищення оцінок батьками та вихователями прояву психічного благополуччя дітей та рівня їх рухової активності визначила потребу в розробці психолого-педагогічної моделі супроводу для фахівців ДНЗ та батьків у вирішенні проблеми оптимізації рухового режиму як фактора впливу на психічне благополуччя старшого дошкільника, яку плануємо представити в перспективі подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Авторська методика обстеження рівня комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини / Пироженко Т.А. «Развитие коммуникативно-речевых особенностей у старших дошкольников»: Дис.канд.психол.наук. – Киев, 1995.
2. Дошкільне тіловиховання. Вплив рухової активності на здоров'я дитини дошкільного віку/ Автори – упорядники: Л.В. Калуська, З.В. Калуський, М.М. Гуменюк. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 184 с.
3. Корекційні заняття психолога з дітьми 4-6 років/ упоряд. Т.Ш. Червона. – К.: Шк. Світ, 2009. – 128 с.
4. Крамченкова В.О. Психодіагностика розвитку дошкільників: старший дошкільний вік/В.О. Крамченкова. – Х.: Видво «Ранок», 2013. – 192 с.
5. Левшунова Е.В. Сравнительный анализ проявления феномена «Благополучия» в дошкольном возрасте и зрелости / Е.В. Левшунова // Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения: сборник материалов XXXIV Международной научно-практической конференции/ под общ.ред.С.С. Чернова. – Новосибирск: Издательство ЦРНС, 2013. – С.157 – 164.
6. Методи вивчення психічного розвитку дитини-дошкільника: Метод. посіб. для педагогів, практ.психологів, студ. серед. і вищ. пед. закл. /С.Є. Кулачківська (наук. ред.); Т.О. Пироженко, Л.Г. Подоляк та ін. – К.: Світич, 2003. – 40 с.
7. Проценко О.В. Розвиток здібностей та обдарувань у дошкільників/ О.В. Проценко. – К.:Шк.світ, 2011. – 128 с.
8. Рунова М. О. Рухова активність дитини в дитячому садку / М. О. Рунова. – Х.: Ранок, 2007. – 192 с.
9. Семенова Н. Характеристика рівня добової рухової активності студенток I-II курсів медичного коледжу/ Н.Семенова, А. Магльований// Молода спортивна наука України. – 2012. – Т.4. – С.136 – 142.
10. Яценко Т.В. Діагностика психічного розвитку дітей дошкільного віку: Методичний посібник/ Т.В. Яценко. – Кременчук, 2011. – 84 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Avtors'ka metodika obstezhennja rivnja komunikativno-movlenneвого розвитку ditini / Pirozhenko T.A. «Razvitie komunikativno-rechevyh osobinostej u starshih doshkol'nikov»: Dis.kand.psihol.nauk. – Kiev, 1995.

2. Doshkil'ne tilovihovannja. Vpliv ruhovoï aktivnosti na zdorov'ja ditini doshkil'nogo viku/ Avtori – uporjadniki: L.V. Kalus'ka, Z.V. Kalus'kij, M.M. Gumenjuk. – Ternopil': Mandrivec', 2008. – 184 s.
3. Korekcijni zanjattja psihologa z dit'mi 4-6 rokiv/ uporjad. T.Sh. Chervona. – K.: Shk. Svit, 2009. – 128 s.
4. Kramchenkova V.O. Psihodiagnostika rozvitku doshkil'nikiv: starshij doshkil'nij vik/V.O. Kramchenkova. – H.: Vid-vo «Ranok», 2013. – 192 s.
5. Levshunova E.V. Sravnitel'nyj analiz projavlenija fenomena «Blagopoluchija» v doshkol'nom vozraste i zrelosti /E.V. Levshunova // Psihologija i pedagogika:metodika i problemy prakticheskogo primenenija: sbornik materialov HHHIV Mezhdunarodnoj nauchno – prakticheskoy konferencii/ pod obshh.red.S.S. Chernova. – Novosibirsk: Izdatel'stvo CRNS, 2013. – S.157 – 164.
6. Metodi vivchennja psihichnogo rozvitku ditini – doshkil'nika: Metod. posib. dlja pedagogiv, prakt.psihologiv, stud. sered. i vishh. ped. zakl. /S.Є. Kulachkivs'ka (nauk. red.); T.O. Pirozhenko, L.G. Podoljak ta in. – K.: Svitich, 2003. – 40 s.
7. Procenko O.V. Rozvitok zdibnostej ta obdaruvan' u doshkil'nikiv/ O.V. Procenko. – K.:Shk.svit, 2011. – 128 s.
8. Runova M. O. Ruhova aktivnist' ditini v ditjachomu sadku / M. O. Runova. – H.: Ranok, 2007. – 192 s.
9. Semenova N. Harakteristika rivnja dobrovoï ruhovoï aktivnosti studentok I-II kursiv medichnogo koledzhu/ N.Semenova, A. Magl'ovaniy// Moloda sportivna nauka Ukraïni. – 2012. – T.4. – S.136 – 142.
10. Jacenko T.V. Diagnostika psihichnogo rozvitku ditej doshkil'nogo viku: Metodichnij posibnik/ T.V. Jacenko. – Kremenchuk, 2011. – 84 s.

K.V. Levshunova. The empirical research of motor activity of the preschool age child as a factor of his mental well-being. This paper presents a set of the psychodiagnosics techniques that explore the indicators of mental well-being (such as cognitive, social and emotional) and the motor activity as the main indicators of physical well-being of older preschooler.

Using the methods of the correlation analysis, it was found that the interrelation exists between motor activity and mental well-being of the child. It was determined that both physical activity and physical condition are closely interrelated with the social indicators of mental well-being. It was proved that the performance of physical well-being (physical condition, the level of motor activity and anthropometric data) has an impact on the cognitive and emotional spheres of the personality of preschool children.

With the help of the methods of correlation, it was found that the components of mental well-being are interrelated. The closest interrelation was recorded between the cognitive and the emotional indicators of mental well-being; the weakest interrelation was noted in the dyad «cognitive – social components of mental well-being».

The biased evaluation by parents and educators of the expression of mental well-being of children and their level of physical activity was investigated. It is concluded that an improvement of the motor mode and its interrelation with the mental well-being of pre-school children in the educational system requires meaningful stimulus that would become the connecting bonds between all the services (doctors, teachers, parents) that are relevant to this issue. Psychologists and instructors of physical education in pre-school were identified as the most suitable candidates because their creative cooperation can help to eliminate the drawbacks of the problem in question.

Key words: motor activity; locomotor activity; well-being; mental well-being; cognitive, social and emotional indicators of mental well-being; older preschooler; physical condition; anthropometric data; correlation analysis.

Recieved August 15, 2014

Revised September 22, 2014

Accepted October 20, 2014

УДК 159.94

К.С. Максименко

Ksenia.maximenko@gmail.com

ПРОБЛЕМА КАУЗАЦИИ В ПОНИМАНИИ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ ДЕТЕРМИНАНТ ПСИХИЧЕСКИХ НАРУШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С БОЛЕЗНЕННЫМИ СОСТОЯНИЯМИ ОРГАНИЗМА

Maksymenko K.S. The problem of causality in the notion of the psychological determinants of mental disorders associated with disease states of the body / K.S. Maksymenko // Problems of Modern Psychology : Collection of research papers of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, G.S. Kostiuk Institute of Psychology at the National Academy of Pedagogical Science of Ukraine / edited by S.D.Maksymenko, L.A.Onufriieva. – Issue 26. – Kamianets-Podilskyi : Aksioma, 2014. – P. 390-407.
